

Ο τρόπος Κοινωνίας δια της λαβίδος.

Γράφει Παναγιώτης Σκαλτσής, Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ..

Έννοια και προτύπωση της λαβίδος.

Η λέξη «λαβίς», εκ του ρήματος λαμβάνω, σημαίνει το εργαλείο με το οποίο πιάνεται κάτι, π.χ. τσιμπίδα[1]. «Είναι το μακρόν επιχρυσωμένον η επάργυρον κοχλιάριον, διά του οποίου ο ιερεύς μεταδίδει εις τους πιστούς την θείαν κοινωνίαν υπ' αμφότερα τα είδη»[2].

Στη λειτουργική πράξη εισήλθε από την Παλαιά Διαθήκη, και δη από την οπτασία του Ησαία, ο οποίος έλαβε το προφητικό χάρισμα με τον αναμμένο άνθρακα που ένα των Σεραφείμ πήρε διά της λαβίδος στο χέρι του από το θυσιαστήριο και το τοποθέτησε στο στόμα και τα χείλη του προφήτη[3]. Η πράξη αυτή προεικονίζει τη θεία μετάληψη· «Όπως ακριβώς ένα από τα Σεραφείμ πήρε τον άνθρακα και τον έδωσε στον Ησαία, έτσι ακριβώς και οι ιερείς παίρνουν τον άρτο, δηλαδή το σώμα του Δεσπότη Χριστού και το μεταδίδουν στο λαό» («Όσπερ Σεραφείμ έλαβε τον άνθρακα και δέδωκε τω Ησαία, ούτως και οι ιερείς λαμβάνουσι τον άρτον, ήτοι το Δεσποτικόν σώμα και διδόασι τω λαώ»)[4]. Έτσι ο όρος «λαβίς» έγινε γνωστός σε όλη την ιστορία της λειτουργικής – ευχαριστιακής ζωής της Εκκλησίας, νοούμενος

όμως σε πρακτικό επίπεδο κατά εποχές διαφορετικά, μέχρις ότου επικρατήσει με την μορφή που και στις μέρες μας γνωρίζουμε τη λαβίδα, δηλαδή αυτήν του κοχλιαρίου.

Η Κοινωνία των Αποστόλων.

Σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη κατά το τελευταίο δείπνο, τον μυστικό δείπνο, ο Χριστός μετέδωσε το σώμα και το αίμα Του στους Αποστόλους, ως εξής: «Εσθιόντων δε αυτών λαβών ο Ιησούς τον άρτον και ευχαριστήσας έκλασε και εδίδου τοις μαθηταίς και είπε· λάβετε φάγετε· τούτό εστι το σώμά μου· και λαβών το ποτήριον και ευχαριστήσας έδωκεν αυτοίς λέγων· πείτε εξ αυτού πάντες· τούτο γαρ εστι το αίμά μου»[5]. Από την περιγραφή αυτή φαίνεται ότι πρώτα έγινε η μετάδοση του άρτου και στη συνέχεια η μετάδοση του οίνου. Το «λαβών» παραπέμπει στην διά των χειρών μετάδοση. Έτσι ιστορείται και στη βυζαντινή τέχνη – αγιογραφία, η μαρτυρούμενη από τον 6ο μ.Χ. αι. Κοινωνία των Αποστόλων. Από τον 11ο δε κυρίως αι., εντός της κόγχης του ιερού Βήματος, φαίνεται ότι ο Χριστός προσφέρει ξεχωριστά τον άρτο και ξεχωριστά το ποτήριο. Οι Απόστολοι είναι διηρημένοι σε δύο εξάδες. Από δεξιά ο Χριστός δίνει στο χέρι του καθενός που προσέρχεται την μερίδα του άρτου. Ο Χριστός πάλι από αριστερά κοινωνεί την άλλη εξάδα προσφέροντας στον καθένα το τίμιον αίμα με το ποτήριο[6]. Σε παραστάσεις του 16ου αι. ο Χριστός φέρεται να κοινωνεί τους Αποστόλους με λαβίδα.

Η διά της λαβίδος των χειρών Κοινωνία και η κεχωρισμένη μετάληψη των Τιμίων Δώρων.

Οι Χριστιανοί των πρώτων αιώνων κοινωνούσαν κατά τα πρότυπα του μυστικού δείπνου, πρώτα δηλαδή τον άρτο και εν συνεχεία τον οίνο. Αυτό το πρότυπο υπονοεί και το κείμενο της Διδαχής Αποστόλων (1ος μ.Χ. αι.), όπου σημειώνεται το εξής: «Μηδείς δε φαγέτω μηδέ πιέτω από της ευχαριστίας υμών, αλλ' οι βαπτισθέντες εις όνομα Κυρίου»[7]. Στην Απολογία του αγίου Ιουστίνου, φιλοσόφου και μάρτυρος (2ος αι.), οι διάκονοι φέρονται να μεταλαμβάνουν τον καθένα από τους παρόντες «από του ευχαριστηθέντος άρτου και οίνου και ύδατος, και τοις ου παρούσι αποφέρουσι»[8]. Είναι σαφής η προσφορά του άρτου και του οίνου χωριστά. Το νερό παραπέμπει στην ανάγκη του να είναι ο οίνος κεκραμένος, αλλά και στο γεγονός σύμφωνα

με το οποίο κατά τη σταύρωση του Ιησού «εις των στρατιωτών λόγχη αυτού την πλευράν ένυξε και ευθέως εξήλθεν αίμα και ύδωρ»[9]. Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες από την Αποστολική Παράδοση του αγίου Ιππολύτου Ρώμης[10]. Κατά τον Ευσέβιο Καισαρείας (3ο με 4ο αι.) ο Επίσκοπος Ρώμης Ξύστος (258 μ.Χ.) αφηγούμενος την μετένοια ενός αιρετικού αναφέρει ότι: «Άκουσε τη θεία Λειτουργία, συνέψαλλε το Αμήν, συμμετείχε στην τράπεζα και πρότεινε τα χέρια του για να υποδεχθεί την αγία τροφή» («Ευχαριστίας γαρ επακούσαντα και συνεπιφθεγξάμενον το Αμήν, και τραπέζη παραστάντα και χείρας εις υποδοχήν της αγίας τροφής προτεί-ναντα...»)[11].

Σύμφωνα με τις Διαταγές των Αγίων Αποστόλων, κείμενο της Αντιοχειανής παράδοσης του τέλους του 4ου μ.Χ. αι., κατά τη θεία Κοινωνία η τάξη προέβλεπε «Ο μεν επίσκοπος να δίνει την προσφορά – άρτο λέγοντας· Σώμα Χριστού, και αυτός που τη δέχεται να λέγει· Αμήν. Έπειτα ο διάκονος να κρατά το ποτήριο και καθώς το δίνει να λέγει· Αίμα Χριστού, ποτήριο ζωής. Και αυτός που πίνει-κοινωνεί να λέγει· Αμήν» («Ο μεν επίσκοπος διδότην την προσφοράν λέγων· Σώμα Χριστού. Και ο δεχόμενος λεγέτω· Αμήν. Ο δε διάκονος κατεχέτω το ποτήριον και επιδιδούς λεγέτω· Αίμα Χριστού, ποτήριον ζωής. Και ο πίνων λεγέτω· Αμήν»)[12]. Και ο Μέγας Βασίλειος αναφέρεται στην κρατούσα, την εποχή εκείνη, τάξη σύμφωνα με την οποία ο κοινωνών δεχόταν από τον λειτουργό ιερέα την μερίδα στην παλάμη του, κι εκείνος την έθετε «τω στόματι τη ίδια χειρί»[13].

Στην ίδια πράξη αναφέρεται και ο άγιος Κύριλλος Ιεροσολύμων, ο οποίος γνωρίζει την Ιεροσολυμητική τάξη και προφανώς τη θεία Λειτουργία του αγίου Ιακώβου· «Καθώς προσεγγίζεις, λέγει για τον πιστό, να μην προσέρχεσαι με απλωμένα τα χέρια, ούτε με διηρημένα τα δάκτυλα. Αλλά αφού κάνεις την αριστερή παλάμη θρόνο στη δεξιά, σαν να πρόκειται να υποδεχτείς βασιλιά, και αφού κάνεις κούπα την παλάμη σου δέξου το σώμα του Χριστού. Πρόσελθε έπειτα και στο ποτήριο του αίματος όχι με υψωμένα τα χέρια αλλά σκυφτός και λέγοντας το Αμήν σαν να προσκυνείς με σεβασμό. Δέχου τον αγιασμό μεταλαμβάνοντας και από το αίμα του Χριστού» («Προ-σιών ούν, μη τεταμένοις τοις των χειρών καρποίς προσέρχου, μηδέ διηρη-μένοις τοις δακτύλοις· αλλά την αριστεράν θρόνον ποιήσας τη δεξιά, ως μελλούση βασιλέα υποδέχεσθαι, και κοιλάνας την παλάμην δέχου το σώμα του Χριστού, προσέρχου και τω ποτηρίω του αίματος, μη ανατείνων τας χείρας, αλλά κύπτων,

και τρόπω προσκυνήσεως και σεβάσματος λέγων το Αμήν. Αγιάζου και εκ του αίματος μεταλαμβάνων Χριστού»)[14].

Παραπομπές.

[1] Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, Λεξικόν ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καί καθαρευούσης, τόμ. Α΄, Ἀθήναι 1964, σ. 775.

[2] Δημ. Ν. Μωραΐτη, «Λαβίς», ἐν Ὁρησκευτικῇ καί Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια 8 (1966) 55.

[3] Ἠσ. 6, 6-7.

[4] Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν· καί λε-πτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων, PG 873, 3984C. Βλ. καί Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Λειτουργικὴ Α΄. Εἰσαγωγή στὴ θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη 32000, σ. 49.

[5] Ματθ. 26, 26-28. Πρβλ. Μάρκ. 14, 22-24. Λουκ. 22, 19-20. Α΄ Κορ. 11, 23-25.

[6] Νικήτα Πάσσαρη, Ἡ παράστασις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἀποστόλων στὴ βυζαντινὴ τέχνη (6ος αἰ. – α΄ μισό 15ου αἰ.), Τόμος 1 – Κείμενο, Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀθήνα 2015.

[7] Georg Schöllgen (ἐκδ.), Didache zwölf-Apostel-Lehre, Barcelona – Rom – New York 1991, σ.122.

[8] Ἰουστίνου, Ἀπολογία, 65, PG 6, 428B.

[9] Ἰω. 19,34.

[10] Wilhelm Geerlings (ἐκδ.), Traditio Apostolica, Barcelona – Rom – New York 1991, σσ.292-296.

[11] Εὐσεβίου Καισαρείας, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Βιβλίον Ζ΄, 9, 4.

[12] Διαταγαί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, VIII, Sources Chretiennes 336, 210 (= PG 1, 1109).

[13] Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 4Γ΄, PG 32, 485A.

[14] Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Μυσταγωγικὴ Κατήχησις Ε΄, 21, 22, Sources Chretiennes 126, 170-172.